Tečaj XIV. **NOVICE** List 61.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. julija 1856.

Tudi na mahu ogeršica dobro rodí!

V jeseni lanskega leta so v mnogoterih krajih ljubljanskega mahú (močvirja, Moorgrund) skusili ogeršico sejati, in sicer na požgan, na navadno pognojen ali pa z ogeršičnimi prešami potresen, pa tudi na pust svet. Narbolje se je obnašala na požganem in s prešami potresenem svetu, na pognojenem je plenjala le srednje, na pustem svetu je čisto nič ni bilo.

Semena se potrebuje za oral (joh) en mernik ali pa za vsak mernik žitne posetve tri bokale. Gosto mora stati, da plevél zaduší in celo njivo lepo zakrije. Ogeršica se ne razraste, ampak vsako zeliše le po eno bilko napravi.

Dosti gosto vsejane se je pridela na oralu 20 do 24 mernikov; mernik plačujejo fabrike po 3 gold. in pol, tedaj znese oral 70 do 84 fl. Verh tega dá oral do 50 centov dobre nastelje, ktera (če le po pol goldinarja cent) nar manj verže skupaj 25 gold. Celi pridelk orala znaša tedaj 95 do 99 gold.

Ogeršičnih preš, da se pognojí en oral, je treba 10 do 12 centov; če je po 2 gold. cent, znaša to 20 do 24 gold.— ral, seme, žetev in da se zmanje, vzemimo, da veljá 15 gold., tedaj vsi stroški skupaj 35 do 40 gold. Po tem takem ostane čistega pridelka na enem oralu 55 do 59 gold. In ta pridelek ima še to posebno dobro lastnost, da se prec lahko v dnar spravi, in da kmet ob takem času k dnarju pride, ob kterem nima kaj druzega v dnar spraviti. Verh tega si pridobí tudi nastelje ob času, ko si je zavolj drugih del ne utegne drugod iskati.

Kar pa še setev ogeršice na mahu čez vse priporoča, je to, da se seje v jeseni na ovsiše ali drugo prašno polje, in da konec velikega travna (maja) se že domú spravi, da se potem okoli Kresa že lahko ajda seje, ktera po ogeršičnih prešah posebno lepo raste in do malega Šmarna dozorí brez nevarnosti, da bi ji na mahu navadna slana mogla dosti škode storiti.

Zunaj ogeršice je tudi prav dobro se sponeslo zeliše, ktero imenujejo vertnarji „plave brokelne“. To zeliše pa le na gnoji dobro storí, se močno razraste, več bilk naredí, daje spomladi dober in prijeten živež ljudem, če se perje obéra, pa dá tudi obilo semena debelejega od ogeršice.

H koncu tega spisa pa še nekaj. Dasiravno ogeršica na požganem mahu dobro rodí, vendar po svoji vesti ne svetujem nikomur mahú požigati, ker požiganje je velika potrata, če pomislimo, da se na enem oralu požge blizo 1600 centov šote, ktera verže, po odbitih stroških naprave in vožnje po 4 krajc. za cent, za cel oral 106 gold. 40 kr., tedaj je memo ogeršičnega pridelka z 59 gold. čiste zgube 47 gold. 40 krajc.

Šota je neprecenljiv zaklad kurjave, ktera, do zdaj še malo čislana, bo v kratkem veliko veljavo in imenitnost zadobila. Torej, posestniki mahú, nikar je tratite brezumno. V kratkem vam bode vesela ptičica zapéla, — saj od vseh krajev se začenjajo rude odkrivati, rudniki pa vsi od konca do kraja potrebujejo kurjave. Tudi Terst bo po železnici kmali začel šote iz ljubljanskega mahú iskati. Dr. O.

Drevjoreja.

Koristnost ptujega ali inostranskega drevja. (Dalje).

Govoriti počnemo pa najprej o listovcih.

1. Brezovo drevje.

Brezovega drevja je petero plemen v Ameriki; mi omenimo sledečih:

Černa breza nahaja se v srednjih deržavah Amerike, v Novem Jorku, Marilandu in v Pensilvanii; ona raste naj bolje v globoko persteni, rahli, hladni zemlji. Doraste 70 čevljev visoka, ter ima perje, ktero je perju navadne loške črešnje podobno. Les njeni je imeniten, se dá lepo gladiti, je močen in terpežen; štimajo ga kot loško črešnjevino, in iščejo ga posebno ebenarji, kolarji, mizarji; da kratko povemo: černa brezovina je en izmed najboljih lesov.

Rumena breza je omenjeni černi mnogo podobna, prihaja tudi skorej tako visoka. Pohišje iz njenega lesa je jako lepo; tudi jo rabijo za jarme in jiga, za obroče, sanike itd. Skorja njena je ugodna za kože strojiti, verh tega dajè les prav dobre derva.

Listanska breza (die Papierbirke) je izverstno lepo drevo, ktero se nahaja v doljni Kanadi, v Novo-Hampshiru in Vermontu; po južnih deržavah ga ni viditi. Dopada si posebno v rodovitni zemlji, zraste 70 čevljev visoka, ima tanko šibko vejovje, veliko tamno-zeleno perje, ter je gledati prav prijetna. Njeni dorašeni les ima svitlo jedro, je terden in pruživ. Iz njega delajo mize, ktere so mizam iz mahagonovine prevarno podobne; tudi za mnogoverstne vložene izdelke ga močno potrebujejo; kurjavi dajè kaj izverstne derva. Njena skorja služi za mnogo mnogo stvarí; napravljajo iz nje jerbase, krovnice, listnice, škatlje, škodlje; tanko razcepljena služi za popir (odtod ime drevesa); naj bolj jo pa rabijo zato, da iz te skorje delajo prosti ljudjé tiste majhne čolniče, kterim pravijo kanot. Te napravljajo iz večjih skorjinih kosov, ktere ličjem korenin neke hojke vkup vežejo tako terdno, da v njih se peljejo ljudjé po rekah mnogo milj deleč, pri tem so pa tako lahki, da jih brez velikega truda na ramah od enega jezera do drugega, od ene reke do druge prenašajo. Taki kanoti so včasih tako terdno narejeni, da do 15 ljudí nesejo, vendar pa vaga eden, za 4 osebe pripravljen, ne čez 40 do 50 funtov. Ta breza je vredna tedaj, da jo pred drugimi udomačimo pri nas, ter jo obilno sejemo po gojzdih in vertih svojih.

Topoloperjata breza (pappelblätterige Birke) ima to dobro, da raste po krajinah, na kterih navadno manjka drugih drevnih plemen, na medlem, osušenem in izpraznjenem svetu. Dohaja pa 20 do 26 čevljev visoka, na vlažnih stanoviščih tudi 30 do 35 čevljev. Ona dajè dobro oglje, in je precej ugodna za kurjavo.

2. Bukovo drevje.

Višnjeva bukva. Iz te verste so največi gojzdi deržav Novo-Hampshire, Majne in Vermonta; po teh raste tudi to drevo na najrodovitnišem svetu. Ona prihaja tako močna, pa ne tako visoka, kakor naša navadna bukva; tudi cvetje njeno je manjše od naše; kar zadeva pa les, prekosí našo: kajti amerikanska bukva ima več jedratega lesa,

bolj terdega, gostega in čverstejega, ki ga veliko potrebujejo v domovíni njeni. Tudi olje iz njenih bukvic je prav dobro.

3. Hrastovo drevje.

Francozki botanikar And. Michaux je naštel in popisal 26 verst hrastovega drevja, ktero raste po okrajnah severne Amerike. Izmed teh popišemo mi le naslednje kot ugodne, da bi jih v svojo domovíno upeljali.

Planinski hrast (Quercus montana) raste posebno rad na visokem kamnitnem in skalnatem svetu, al po zemljiščih, ktere pokriva obilno kamenje. Vendar pa zraste do 70 čevljev visok, ter nareja lep širok listnat krov. Redijo ga že na Francozkem, in okoli Pariza ga je veliko viditi; tedaj bi bilo prav, da bi se tudi naši drevjorejci ozirali na-nj, temveč ker ta hrast je zadovoljin s kamnitnim neobdelanim svetom, pa tudi, ker les njegov je čverst in terd, izdelovanju brodov posebno ugoden. (Kaj, ko bi verli vlastenci poskusili to hrastovo pleme pred drugim drevjem nasejati po našem pustem Krasu?)

Rudeči hrast ljubi merzlo podnebje pa rodovitno zemljo, da izraste popolnoma; les njegov je le srednje dober. Delajo iz njega lajte in skrinje za razpošiljevanje suhega blaga. Želoda pa rodí obilno, ki ga živina rada jé. Skorjo rabijo, da kože strojijo. Na Francozkem je rudeči hrast že davno upeljan, ter se ponaša ondi prav dobro; tudi je zares vreden, da bi ga po večjih vertih sadili, ker je lepo drevó razširjene veličanske overše, visok zraste do 80 čevljev.

Škerlatni hrast (die Scharlacheiche) raste po merzlih krajinah, okoli mesta Bostona, pa tudi v Pensilvanii, Virginii, ter doseže visokost 80 čevljev. Perje njegovo rudečí se v jeseni kot škerlat, kar bi to drevó prav prikladno storilo za večje gaje in verte. Skorja njegova je za strojiti; les dajè najbolje doge.

Zeleneči hrast (Quercus virens) raste na obalih morja, ker potrebuje vlažnega morskega podnebja. Ni veči kot 50 do 60 čevljev, hrastovina njegova je pa težka, gosta in jedrata; tudi je prav terpežna, tedaj pred vsim drugim lesom ugodna v tesanje brodov. Skorja ima veliko tanina v sebi, in les je dober za kurjavo. To lepo in koristno drevó utegne pa kmali iz Amerike zginiti, ker ga veliko sekajo na leto za pomorstvo združenih deržav; tedaj bi bilo želeti, da bi ga upeljali v Evropo, kjer bi se na južnih obalih Italije in Francozkega, ali pri nas v Istri, na Primorskem in drugej gotovo dobro obnašalo. (Dalje sledí.)

Narodopisje.

Rezijani.

Stari ljudjé pravijo, da so Rezijani iz Rusovskega prišli v svoje današnje kraje. Ob časih hudih vojsk so neki Rusi v to dolino pribegnili, kjer ni do tistih dob še nobeden prebival; tù so se ustavili, hiše zidali in v miru živeli, in po njih se je ta kraj klicati jel Resija ali Rezija. Rezijanski jezik je zares tudi zlo podoben rusovskemu; zakaj ko so Rusi se po teh straněh nazaj pomikali, je neki Rus tudi na Rezijansko prišel, in ko je s starejšimi Rezijani govoril, kteri svoj domači jezik bolj čisto govoré, je dobro umel njih govorjenje, in tudi Rezijani so njega razumeli. Verjetno je tadaj, da je jezik rezijanski prav za prav rusovsko podnarečje, ali sedaj je zlo popačen zavoljo tega, ker živé Rezijani v sredi Lahov in hodijo po svetu, kjer morajo mnogo druzih jezikov saj za silo govoriti. Je tedaj rezijansko narečje zmes slavjanskih, menda rusovskih, nemških in laških ali furlanskih besed, kterim dajejo slavjanske končnice in slavjansko sklanjanje. Ker pa kupčujejo z Nemci in Lahi, govoré, kakor smo že omenili, tudi za silo nemško in laško.

Rezijansko se naslanja proti izhodu na bovške planine, in se dotika Bovca in Žage; proti jugu na Lusevero; proti zahodu jo mejí Rešijuta (ali Rezijuta, Resciutta), proti polnočni straní Rakolansko in Klavže (Chiusa). Dolga je rezijanska deželica, od izhoda do zapada, blizo dvajset talijanskih milj, to je, skoraj 5 ali 6 ur hodá; široka pa je od severja do juga, blizo osem milj ali dvé uri. Cela deželica je le dolina okoli in okoli obkrožena od visokih stermih gor, samo na zahodni strani je soteska, kjer se rezijanska pot poleg potoka Rezije zvija in vodi do Rešijuta na veliko cesto. Naj višja gora na Rezijanskem je Kanin (Canino), ki se na izhodni strani čez oblake vzdiguje. Imenuje se tako od latinskega canus-a-um (siv), ker od polovíce gor je vedno sivkasto-bela. Pozimi se beli, ker je vsa s snegom pokrita; poleti pa, ker nima nič drugega kakor samo golo skalovje. Na nji ne raste nobena travica, noben germ, nobeno drevó; na nji ni nič živega opaziti. Ta gora je tako visoka, da bi ji človek komaj do verha prišel v šestih urah. Do pol visokosti se še lahko pride, potem naprej je pa tako sterma, da bi bilo malo komu mogoče, ji do verha dospeti, ker je plazenje po nji silno težavno in nevarno. Od tod so babjoverni ljudjé raztresli prazno govorico, da Bog tiste grešnike, ki umerjejo nespokorjeni, obsodi, na tej gori stanovati in terpeti. — Druge rezijanske gore niso tako visoke, in tudi ne tako puste in nerodovitne; na njih se vidijo med golim skalovjem tudi senožeti in hoste. — Planjava rezijanske doline je široka eno miljo, dolga pa šest; po sredi teče potok, ki mu tudi Rezija pravijo. Čez potok je sred doline lesen most postavljen, ki veže obé straní.

Vse stanovališča Rezijanov razun Volčja (Uccea) so v planjavi, in se delé v štiri velike vasí. Perva vas se kliče Sv. Juri (S. Giorgio), ki ima 115 ognjišč in šteje okoli 670 duš. Druga vas je Njiva (Gniva), ki šteje okoli 250 prebivavcov in ima 89 hiš. Tretja vas se kiče Ožjak (Oseacco), in šteje hiš 152 in 880 duš. Volčji terg (Uccea), leží na južno-izhodni strani, ima samo 24 hiš, in šteje 130 duš. Po tem takem živí na Rezijanskem okoli 2900 duš v 500 hišah.

Skoraj na sredi deželice stojí samotna vasica, ki ne šteje čez šest hiš, in se kliče Travnik (Prato di Resia). Tù je farna cerkev, ktera ima pet lepih oltarjev iz belega marmeljna, in nove orgle postavljene leta 1849. Pa tudi vsaka tù zgoraj omenjenih vasí ima svojo poddružno cerkev; vsaka teh cerkev ima po tri oltarje iz marmeljna, in v St. Jurški cerkvi se hranuje tudi sv. rešnje Telo.

Rezijani imajo fajmoštra in dva kaplana; vsi trije duhovni stanujejo na Travniku pri farni cerkvi. Od tod morajo za duhovni blagor svojih faranov skerbeti, ki okoli raztreseni živé; posebno jim je težavna služba duhovna zavoljo Volčje vasí, do ktere imajo skoraj 15 milj deleč. Vsi Rezijani morajo v farno cerkev k službi božji se shajati, kjer se berejo tri sv. maše vsako nedeljo in vsak praznik čez leto. Kadar pa je god posvečevanja ali pa patrona ene ali druge poddružne cerkve, se berete v farni cerkvi zgodaj dvé tihi sv. maši, péta farna maša pa je ob enajsti uri v poddružnici, kjer je ravno posebni praznik.

Središče cele rezijanske deželice, kakor smo zgoraj rekli, kjer stojí farna cerkev z nekterimi hišami, je Travnik. Ta kraj je obzidan okoli in okoli; zid, ki vasíco obdaja, je blizo štiri čevlje visok; od ene straní do druge méri vès ozidani kraj 75 korakov. V tem zidu so štiri vrata proti štirim oddelkom fare.

Rezijanske hiše so terdno zidane, in imajo po dva, nektere tudi po tri nadstropja. Vse shrambe in sobe pri tléh so obokane ali velbane, zato dim ne more lahko do gorejnih sob, pa tudi hiše so po tem takem bolj terdne. Dimnik se vidi pri malokteri hiši. Nektere hiše so s slamo krite, večidel pa so pokrite z opekami.

Živé pa Rezijani od svojih zemljišč, ki jih pridno obdelujejo, od živine in od kupčije. Pridelujejo reží, turšice, krompirja, repe in ajde. Ali malo družin je, da bi za svoje potrebe dovolj pridelali na svojem zemljišču; skoraj vsi morajo turšico od Furlanov kupovati. Rezijanski svet je tako

peskinat in nerodoviten, da morajo gnojiti vsako leto ne samo polja, ampak tudi travnike, ako hočejo kaj pridelati; če tega ne storé, nimajo ne kruha, ne sená. — Polje pa obdelujejo same ženske. One spravljajo senó, vozijo domú derva, gnojijo njive in travnike, pospravljajo poljske pridelke. Možje so skoraj vsi kupčevavci ali pa berači, se vlačijo okoli po svetu, se za obdelovanje polja kar ne zmenijo ne, in kadar tudi za majhen čas domú pridejo, se poljskega dela nikdar in nikakor ne lotijo. — Rezijani redijo tudi krave, koze in ovce. Naj premožniše hiše imajo navadno po 50 ovác, po 40 koz in po 8 krav. Iz mleka delajo sir, maslo itd. — Ker pa se s poljodelstvom in z živinorejo preživiti ne morejo, so prisiljeni kupčevati in si tako iskati potrebnega kruha. Vedno so okoli po vsem avstrijanskem cesarstvu in tudi vunkaj hodijo v parske dežele. Naj premožniši rezijanski kupčevavci imajo po dva ali tudi tri vozove, in po 18 do 20 kónj, s kterimi robo prevozujejo iz Nemškega v Italijo, in iz Italije na Nemško.

Rezijanom dopada posebno dobro vino, igra in ples. Dvanajst kerčmarjev je na Rezijanskem, in v središču deželice je še gostivnica, kjer lahko tudi čez noč gostje ostajajo. Naj ljubši njih igra so kvarte. Ob spomladnem času in poleti, in pa o pustu plešejo skoraj vsak praznik, ravno tako o ženitninah. Plesišče je vselej štirivoglato; plesaje se ne vertijo okrog, temuč skačejo naravnost pred se od ene straní plesišča do druge, in ravno tako nazaj; na sredi se plesavci in plesavke sučejo, pa se ne dotaknejo eden drugega. Vsakteri pleše sam za-se; plešejo res ob enem možki in ženske vkupej, ali nikoli se eden drugega ne dotaknejo celi čas plesanja, in si še rok ne podajajo. (Dalje sledí.)

Kratkočasno berílo.

Belec (šimel) je lepši in boljši!

Povedka, pa tudi kosček nauka.

Neki Amerikanec, ki je svét precej dobro poznal, dá nekega dné svojemu najstarejemu sinu par kónj, voz in pa koš jajc in mu reče: „Pojdi enmalo po svetu, pa obstoj med potjo pri vsaki hiši, kjer zveš, da stanujejo oženjeni ljudjé. Ako čutiš, da je mož gospodar v hiši, daruj mu enega svojih kónj; če pa gospoduje žena, daj mu jajce. Berž ko si oddal enega konja, pridi spet nazaj, — ne pridi pa z obema, dokler imaš le še eno jajce v košu“.

Sin uboga očeta in se hitro napravi na pot. Ne deleč od doma zadene na čedno hišo, skoči z voza pa poterka na hišne duri. Žena mu odprè prijazno ga pozdravljaje. „Je li Vaš mož domá?“ — jo naš popotnik vpraša ravno tako prijazno. „Ni ga domá“ — mu odgovorí mlada ženka — „pa skočim prec po-nj, ako Vam je drago“. Reče in gré. Mož tudi še mlad, pride domú, vès potèn si briše čêlo in pripoveduje od svojih opravíl. „O! — mu seže ženka v besedo, se s svojim predpertom igraje — „moj mož ima zmiraj veliko opraviti, pa jez mu tudi rada pomagam, karkoli mi ukaže, kakor se v hiši spodobi, kjer je mož gospodar, — kaj ne, dragi Janko moj?“ „Da, res je taka!“ — odgovorí Janko. „Ako je taka“ — pravi naš popotnik — „Vam moram enega svojih kónj v dar dati. Kterega pa bi imeli raji: vranca ali belca?“ „Vranec bi mi ljubši bil“ — zaverne Janko. „Če si smeva izbirati, Janko!“ — mu seže spet ženka v besedo — kaj misliš: ali bi ne bil belec za naji bolj pripraven“? „Ne, ne, draga Minca moja“ — odgovorí Janko — „vranec je širokejših pers, tudi noge ima lepše“. „Kaj še!“ — pravi žena — „belec je kaj lep konj, vès po moji volji; če vzameš vranca, pa ga sam imaj, jez ga še pogledala ne bom“. „No! no! če ti je belec tako všeč, pa vzemiva belca; sej je res lepa živinica; dajte nama tedaj belca, gospod!“ — „Ne zamerite, da sem se premislil — zaverne popotnik —. „Vam bom raji jajce dal iz tega koša; čisto frišno je, in terdo ali mehko si ga zamorete kuhati dati, kakor ga ima Vaša ženka rada“.

In popotnik naš potuje dalje; čez teden pride domú z obema konjema, koš pa je bil prazen.

To se je zgodilo na Amerikanskem. — Kaj! ko bi pri nas Slovenskem kdo „na to skušnjo“ se na pot podal? Ali bi ne bil morebiti tudi pri nas koš jajc kmali — prazen, konja pa bi lepo — sparoma ostala . . . Zna biti!

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Tersta 27. julija. * Danes smo pokopali častitega fajmoštra novomeškega, vašega rojaka, gosp. Matija Eržen-a, ki je umerl po dolgi bolezni. Obila množica je šla za pogrebom in tako rajnemu skazala zadnjo čast in ljubezen. Naj v miru počiva! — Ker je čedalje več beračev, veliko pa tudi tacih, ki bi lahko si drugač kruh služili pa se raji z beraško mavho okoli klatijo, je tedaj 23. dan t. m. deželno poglavarstvo ukazalo tukajšni c. k. policíi, naj ojstro izpeljuje postave, ki so dane zoper beraštvo; ob enem pa je tudi opomnilo mestne prebivavce, naj podpirajo gosposko, ki si prizadeva zatreti presilno beračenje, in naj nikar ne dajejo ubogajme beračem, ki bi si lahko kruh služili, namesto da se potepajo dan na dan po mestu in si z beračenjem pa tudi s tatvino mavho polnijo. Vémo, da vsak pameten človek bo gosposki hvaležen, ako bo takim beračunom prav ostro na pete stopala.

Iz Železnikov 24. julija. Perve poglavitne poljske pridelke: mervo, ječmen, pšenico in rež so spravili kmetovavci okoli nas srečno domú. Razun ječménov, ki so nekako redki bili, vse druge žita, hvala Bogu, precej dobro plenjajo. Mnogokrat so sicer nevihte žugale uničiti trud pridnega kmetovavca, pa spremenile so se vselej v pohleven dež, kteri nam je vendar posebno ob košnji precej zlo nagajal. Tudi zdravi smo letos še dosti, le otroci za nekim hudobnim kašljem (zadušnim kašljem, Keuchhusten) skor po celi selški dolíni prav zlo bolehajo, in dasiravno jih je v naši in selški fari že nekoliko pomerlo, se je vendar čuditi, da jih kašelj še več ne zaduší; koliko otroci pri ti bolezni terpijo, bi ne verjel, kdor sam ni vidil. Ko bi matere posebno ponoči, kadar otroke kašelj zažene, tako pazljive ne bile, da bi jih prec ne vzdigovale, bi jih gotovo mnogo zamolknilo. Žalibog, da ni zdravila zoper ta hudobni kašelj! *)

Zdaj naj pa omenim še nekaj, kar nas iznova prepričuje, da res še vse premalo poznamo svojo lepo domovíno. Ko sem pretekli teden po opravilih v Bohinji bil, so mi bistriški gospod kaplan pravili, da gosp. Fr. Zaveršnik, fajmošter iz Koprivnika (kjer je nekdaj tudi naš Vodnik fajmošter bil) so našli v neki samotni in skriti dolinici, kake dvé uri od Bistrice, sprelep slap (Wasserfall), za kterega se dozdaj še vedilo ni in kterega bomo ponosni med imenitnosti Krajne šteti smeli. Ima nek, ako sem prav razumel, 4 ali 5 curkov. Rad bi bil prec šel tudi gledat „Zaveršnico“ (tako so kerstili bohinski gospodje častitemu gosp. Zaveršniku v čast od njega najdeni slap), pa čas mi unidan ni dopušal. Ko pa vpervič zopet v Bohinj pridem, bom šel ogledat novo lepotijo naše domovíne, in takrat, ako Bog dá, kaj več od tega. Danes le toliko, da svet zvé za novi slap. — Z Bogom! J. Levičnik.

*) *Dostavek vredništva k opombi zastran zadušenega kašlja.* Res, da ta kašelj je ena najterdovratniših bolezin otroških; zraven tega pa je še tudi kužna; otrok jo od otroka nalesti zamore, pa tudi odrašeni ljudjé jo včasih nalezejo, kadar je v eni hiši več otrók za tem kašljem bolnih. Navadno pravijo ljudjé, da ta kašelj „6 tednov gori, 6 tenov pa doli jemlje“. Čeravno ne naraša in pojema bolezen 6 tednov, ampak včasih manj, včasih pa tudi dalj časa, vendar ni popolnoma prazna ta vera. Ločijo se pa v ti bolezni očitno 3 dôbe; perva dôba (3, 6, 8 dní) je nahodna, vročinska (katarališka); druga dôba je božjastna (skozi 2, 3, 8 tudi 12 tednov včasih), v kteri terpinči tisti grozni, suhi, zadušni kašelj uboge otroke po poli minute pa tudi 5 minut dolgo; v tretji dôbi (skoz 2 do 3 tedne) odjenjuje bolezen; kašelj ni več tako suh, je bolj omečen. K

sreči je bolezen bolj huda kot nevarna, večína otrok spet okreva, ako ni združena še s kako drugo boleznijo; le dojenčike rada jemlje. Kakor vzroka te bolezni zdravniki še niso mogli do kraja zvediti, tako tudi gotovo zdravilo dosihmal še ni znano, čeravno je množica priporočanih, od nedolžnega sleza noter do strupenega arsenika, silo silo obilna. Ker pa bolezen, kakor smo ravno rekli, ima troje dôb, — ker niso vsi otroci edíne nature, in ker ob kašlji dobivajo včasih zobé in potem možgani terpé, se oglašajo gljiste itd., je pač lahko razumeti, da zdravniku mora mar biti za vse te priteklíne in da ne smé vselej po enem kopitu ozdravljati bolezni. Pa saj tudi od tega, kar spada v opravilo zdravnikovo, ni namen naš tukaj govoriti; svetovati hočemo le materam, kako naj ravnajo s svojimi otročiči, ki so res v ti bolezni milovanja vredni. Pervo je, naj se otroci deržé celi čas srednjo mero na toplem, pa ne prevroče; kadar jih vročina kuha, naj se nikar preveč ne obkladajo z odejami, vsa pijača naj je mlačna, to je, nikoli vroča pa tudi nikoli merzla. Vino, kava (kofè) in vse kar krí draži, naj se nikoli ne dajè bolnim in zlasti izzačetka bolezni ne; naj bolja jéd jim je izzačetka bolezni: mleko, čista (ne mastna) juha ali župa ali prav kaj lahkega na nji, kuhano sadje ali kaka kuhana zelenjad; za pijačo je dobra mlačna ječmenova voda, hruševa voda, slezji čaj (ajbšev tê), salepova voda itd. Mnogi zdravniki terdijo, da krompir in golobje mesó je škodljivo v ti bolezni. Pervih 8 dní naj bo bolnik zmiraj v hiši; pozneje pa že zamore o lepem vremenu pod milim nebom biti, pa nikoli zjutraj zgodaj ali zvečer ali kadar je vetrovno; tudi okoli vode ne smé nikoli hoditi. Prav je, če se bolni otroci razveselujejo s kakošno novo igračo, zakaj veselo serce tolaži božjastno bolezen. Kadar prime otroka kašelj, naj ga mati ali kdor koli vzdigne, da se lože odkašlja; če ga hoče zadušiti, ga je treba po herbtu tolči (pa s pametjo), in da lože bljuva (čez dá), naj se mu v olje pomočeno peró ali perst v usta utakne in gerlo pošegetá. Vsa tesna obleka ali tesni povoji so škodljivi. Kot domače zdravilo je dobro, če se vzame laškega olja in pa ravno toliko cukra in pa pridene en rumenjak, vse dobro zmeša in naredí sladek sok, kterega včasih čez dan malo žljičico povžije bolno dete; pa preveč in predolgo oljnatih in sladkih stvarí vživati ni dobro.

Novičar iz raznih krajev.

C. k. ministerstvo za bogočastje in uk je oklicalo nove postave zastran obiskovanja ljudskih šol in zastran oviranja in kaznovanja zanikernosti v tem obiskovanji. Iz teh postav posnamemo važniše: Vsi šolarji, kteri ne stopijo v gimnazije, realne šole ali v druge višje učilišča, imajo 6 celih let ob delavnikih v šolo hoditi; — v 6. letu ima pravilno vsak otrok začeti v šolo hoditi; le v posebnih okoljšinah se smé obiskovanje šole čez spolnjeno 7. leto odlašati; — da starši, redniki in varhi (jerobi) brez dostojnih vzrokov ne odlašajo predolgo ali celó ne opušajo svojih otrok v šolo poslati, ker bi bilo potem pretežko zamujeni šolski nauk dopolniti, jih je treba vsako leto pred začetkom novega šolskega leta na to opominjati in, če bi treba bilo, jih tudi prisiliti; — da bodo tudi otroci, kteri bolj deleč od šole stanujejo, dobrote javnega poduka deležni, je treba napraviti, da se na vsaki ljudski šoli dva poldneva med tednom za podúk takih otrók odločita, kteri predeleč od sole stanujoči se ne morejo siliti, da bi vsaki dan šolo obiskovali. Kar se tiče obiskovanja ponavljavnih šol za nadaljno omiko, imajo fantje in dekliči dolžnost to šolo potem obiskavati, in sicer pravilno, dokler niso dokončali 15. leta; šola ta ima biti navadno skozi 2 uri vsako nedeljo, samo ob velicih praznikih in v nedeljah ob postavnih šolskih praznikih ne; ob posebnih okoljšinah se namesti nedelje smé tudi kak drug dan izvoliti. Posebne kazni (strafinge) v dnarjih, z zapertjem (arestom) in še drugačne so določene za take stariše, rednike, varhe, mojstre itd., ki ne pošiljajo otrok v šolo. — Nekteri časniki hočejo vediti osnovo nove postave za nabiro novincov (rekrutiranje), po kteri se bo začela vojaška dolžnost z dokončanim 20. letom in bo terpela do dokončanega 25.; bo tedaj 5 verst starosti; pri navadni nabiri se bojo novinci jemali le iz perve, in če bo treba, tudi iz druge verste. Dokler ima kdo še dolžnost vojak biti, se ne smé oženiti, dokler ni stopil iz 2. verste starosti; vojaška služba v armadi ima 8 let terpeti, pa, če je mir, se zamore vojak za 3 leta iz službe izpustiti; po prestanih teh letih ste 2 leti v reservi; oprosteni vojaščine imajo biti duhovni vsake vere in bogoslovci, cesarski in srenjski vradniki, zdravniki in advokati in vsi dohtarji in taki, ki se za dohtarstvo pripravljajo, in pa posebno pridni (izverstni) učenci. — Za gotovo se pripoveduje, da bo upna družba podmorsk telegraf iz Kotora (Cattaro) v Aleksandrijo napravila, kar bo za kupčijstvo zlo važna naprava. — Francozkega vojskovodja Pelissier-a, ki je prišel te dní iz Krima v Carigrad, je sultan kaj slovesno gostil in mu v spomin podal zlato svetinjo, okovano z dragocenimi demanti. — Ni res, da bo, kakor se je govorilo, 20.000 Francozov in 10.000 Angležev ostalo v Turčíi. — Car rusovski je knezu Menšikov-u, od kterega se je napačno govorilo, da se je caru zameril, ker ni Sevastopolja dostojno branil, unidan poslal lastnoročno pismo, v kterem hvali njegove zasluge, rekoč, da ime njegovo bo v zgodovini Sevastopolja slovélo na véke. — 11. dan t. m. so Černogorci pokončali Kučane popolnoma. — 21. dan t. m. so v Bruselji slovesno obhajali spomin 25letne obletnice, kar Belgija samostojna stojí pod srečno ustavno vlado, ktere noben vihar preteklih let ni mogel omajati, ker kralj in ljudstvo je v vsem edinega serca. — Od prekucij na Španjskem so polni vsi časniki, vendar se nič prav gotovega ne vé, kaj se tam godí; novíce so si večidel nasproti; kar se je včeraj za gotovo pripovedovalo, se danes spet preklicuje; danes je punt tù zadušen, jutri se uname drugod. Kaj se bo skuhalo iz vsega, sam Bog vé. Palmerston je v enem poslednjih zborov rekel, da francozka vlada, čeravno je poslala 25.000 vojakov na španjsko mejo, se nikakor ne bo s silo vtaknila v te homatije. Poslednje telegrafno pismo iz Pariza (od 27. t. m.), pravi: „Moniteur“ (tedaj vlada francozka) hvali početje O'Donela; ustaja pojenjuje; pred Saragoso je prišel general Dulce; za 5 dní je boj ustavljen“.

Naj bo!

Še zginila ni mi mladost,
Pa vendar spoznal sem grenkost
Okusa gotove resnice:
Da vsega, kar up nam obeta,
Pozneje, ko pridejo leta,
Ne spolnejo nam polovice.
Naj bo!

Občutov, ki nežno serce
Mladenča navdajajo le,
Kak polno mi moje je bilo!
Pa kakor danú porodnica
Ob solncu zgubí luč danica,
Serce je te čute zgubilo.
Naj bo!

In zdaj negotova reží
Mi sreča prihodniših dní,
In dvomba se z nado bojuje;
Al kar mi serce je zgubilo,
Oh! nikdar ne bo se vernilo,
Zastonj mi premilo zdihuje:
Naj bo!

S. J.

Pogovori vredništva. Gosp. J. L.: Hvala lepa za poslano. Sr. Dn. obderžite, tudi so vsi sledeči listi pripravljeni; komu naj jih izročimo?

Milodari za Semičane. Gosp. J. Levičnik iz Železnikov 3 fl.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**